

AFRIKAANS HUISTAAL

**VRAESTEL 2
LETTERKUNDE**

JUNIE 2009

**TYD: 2 ½ UUR
PUNTE: 80**

**WES-KAAP
Onderwysdepartement**

NASIONALE STRATEGIE VIR LEERDERPRESTASIE

**METRO-NOORD
GRAAD 12
GEMEENSKAPLIKE VRAESTEL**

JUNIE 2009

MEMORANDUM

Die vraestel bestaan uit DRIE afdelings:

AFDELING A: Gedigte (30 punte)

AFDELING B: Roman (25 punte)

AFDELING C: Drama (25 punte)

AFDELING A: GEDIGTE		
Voorgeskrewe gedigte: Beantwoord ENIGE TWEE vrae:		
1. "Christ of the burnt men"	Opstelvraag	10 punte
OF		
2. "Behoeftte aan ongunstige weers- en ander omstandighede"	Konteksvraag	10 punte
OF		
3. "Twee kleuters in die Vondelpark"	Konteksvraag	10 punte
OF		
4. "By die eeuwending"	Konteksvraag	10 punte
Ongesiene gedig: Beantwoord ENIGE EEN vraag:		
5. "Vrye vers"	Opstelvraag	10 punte
OF		
6. "Vrye vers"	Konteksvraag	10 punte
AFDELING B: ROMAN		
Beantwoord EEN vraag:		
7. <i>Manaka plek van die horings</i>	Opstelvraag	25 punte
OF		
8. <i>Manaka plek van die horings</i>	Konteksvraag	25 punte
OF		
9. <i>Vatmaar</i>	Opstelvraag	25 punte
OF		
10. <i>Vatmaar</i>	Konteksvraag	25 punte
OF		
11. <i>Die kwart-voor-sewe-lemie</i>	Opstelvraag	25 punte
OF		
12. <i>Die kwart-voor-sewe-lemie</i>	Konteksvraag	25 punte
AFDELING C: DRAMA		
Beantwoord EEN vraag:		
13. <i>Mis</i>	Opstelvraag	25 punte
OF		
14. <i>Mis</i>	Konteksvraag	25 punte
OF		
15. <i>Krismis van Map Jacobs</i>	Opstelvraag	25 punte
OF		
16. <i>Krismis van Map Jacobs</i>	Konteksvraag	25 punte

NASIENRIGLYNE

- As 'n kandidaat meer as die verlangde getal vrae gedoen het, word net die eerste antwoord of respons nagesien. (Die kandidaat mag nie die opstelvraag en die konteks-vraag oor dieselfde genre beantwoord nie.)
- As 'n kandidaat in Afdeling A al vier vrae oor die voorgeskrewe gedigte gedoen het, word die eerste twee vrae nagesien.
- As 'n kandidaat in Afdeling B en C twee konteks-vrae of twee opstel-vrae gedoen het, word die eerste vraag nagesien en **die tweede vraag word geïgnoreer**. As 'n kandidaat al vier die vrae in Afdeling B en C beantwoord het, word die eerste vraag in elke afdeling nagesien, mits een opstelvraag en een konteks-vraag beantwoord is.
- As 'n kandidaat twee antwoorde gee en die eerste antwoord is verkeerd, maar die tweede antwoord is reg, word die eerste antwoord nagesien en die tweede antwoord word geïgnoreer.
- As antwoorde verkeerd genommer is, word die antwoorde volgens die memorandum nagesien.
- As 'n spelfout die betekenis van die antwoord beïnvloed, word dit verkeerd gemerk. As die spelling nie die betekenis van die antwoord beïnvloed nie, word die antwoord as korrek beskou.
- **Opstelvraag:** As die opstel korter as die verlangde lengte is, word die kandidaat nie gepenaliseer nie, omdat hy/sy hom/haar self gepenaliseer het.
- As die opstel te lank is, word 'n oorskryding van "n maksimum van 50 woorde toegelaat en **die res van die opstel geïgnoreer**.
- Al word opskrifte by die memorandum gegee, moet die kandidaat nie opskrifte gebruik nie: dit is 'n **opstel**. Die opskrifte is alleenlik om die werk vandie nasiener te vergemaklik.
- Die onderafdelings of riglyne in die vraag moet almal beantwoord voordat 'n kandidaat in die 70-79%-kategorie kan val.
- **Konteks-vraag:** As 'n kandidaat nie aanhalingstekens gebruik waar 'n vraag dit vereis nie, word hy/sy nie gepenaliseer nie.

Gebruik die meegaande rubrieke vir die nasien van die opstelvraag oor die gedig en oor die roman en drama

AFDELING A: GEDIGTE

VRAAG 1

Sheila Cussons: Christ of the burnt men (Opstelvraag)

- **Inleidingsin**, bv. Die spreker in die gedig se insig ten opsigte van God groei soos sy geestelik nader aan Hom voel.
- In haar **voortvarende jeug** (haar "vervaarde jare") het sy God as ver beleef:
 - asof Hy haar vanaf 'n **afstand dopgehou** het en nie ingemeng het nie.
- Met die traumatiese brandwonde wat sy opgedoen het, het sy Hom deur haar beswyming beleef asof Hy voor haar kom skyn het
 - met 'n "trekking van 'n **glimlag van uiterste pyn** om die mondhoeke".
 - Hy is nader en toon **deernisvolle begrip**, asof Hy haar pyn verstaan.
 -
- Sy oë blink ook van "'n **verskriklike akkoord**".
 - Die feit dat sy die uitdrukking in sy oë sien, wys dat sy hom as baie nader beleef.
 - Dan beseft sy: Hy het haar geteken vir die **avontuur**.
 - God het toegelaat dat haar liggaam so vermink word (asof Hy haar fisies meer na 'n kruis wou laat lyk) sodat sy **geestelik skoongebrand** kan word en Hom beter kon begryp.
 - Sy, wat vroeër graag met vuur gespeel het, word nou daardeur **gelouter**.
- As Christus uiteindelik omdraai, ervaar sy **bevryding** as sy Hom as haar **kosmiese Christus** kan toe-eien.
 - Sy begryp: dis nie Hý wat na háár moet uitreik nie, maar **sy na Hóm**.
 - Sy **steek haar verminkte hande** in haar onmag uit
 - Hy, die kundige timmerman, kan haar heelmaak.
 - Sy vra Hom om haar vingerlose hande te **gryp**.
 - Sy wil Hom dus denotatief **aanraak** en so ook konnotatief **eenwording** met Hom ervaar.
- **Slotparagraaf of -sin**, bv. Hiermee oorbrug sy die afstand en ervaar mistieke eenwording.

[10]

VRAAG 2**TT Cloete: Behoeftte aan ongunstige weers- en ander omstandighede (Konteksvraag)**

- 2.1 'n Mens kan nie duidelik sien wanneer lente aanbreek nie OF Daar is nie 'n duidelike of treffende verskil of oorgang tussen winter en lente nie. (1)
- 2.2.1 Suid-Afrika: olifante / en leeus / Europa: watervoëls en/of swane / (Enige EEN) (3)
- 2.2.2 wit / (Vergelyk: mis, melk en sneeu.) (1)
- 2.2.3 (sensasionele) koerantberigte (1)
- 2.2.4 Hulle is "onmonargaal", d.w.s. nie lid van 'n koningshuis nie. / Hierdie koninginne is bv. skoonheidskoninginne / wat verkies is vir 'n kort rukkie ('n jaar) / gewoonlik op grond van hulle voorkoms of uiterlike. / (Enige EEN) (1)
- 2.3 'n Mens verwag nie dat iemand liever "slegte weer", (d.w.s. "ongunstige weers-omstandighede" sal verkies nie / maar dis juis hierdie mooi weer wat veroorsaak dat Suid-Afrikaners te min boeke lees, te min besin, te min nadink. / OF Enige ander aanvaarbare motivering. (2)
- [By die beantwoording van ironie word die twee kante teenoor mekaar gestel.]
- 2.4 Ja, plus 'n verantwoordbare mening OF Nee, plus 'n gemotiveerde mening. / (1)

[10]**VRAAG 3****Elisabeth Eybers: Twee kleuters in die Vondelpark (Konteksvraag)**

- 3.1.1 Hulle staan stil om na die swaan te kyk. / (1)
- 3.1.2 'n Oneindigheid is juis vir ewig; letterlik sonder einde. / Die adjektief "klein" lyk dus asof dit nie daarby pas nie. / (2)
- 3.2 Dit dui op die kinders se gewone (normale) lewe / Hulle sal nie vir altyd kinders bly nie. / Die oomblik van verwondering aan die skoonheid kan nie vir altyd duur nie. / (Enige TWEE.) (2)
- 3.3 "die wiel as ordeteken" / (1)
- 3.4 antiklimaks / Dit kom as 'n soort skok dat die seun/man wat so trots is op sy motor (dit "konstateer") eintlik lid is van die "kollektiewe Lilliput", d.w.s. die gemeenskap van figuurlike klein menses (geestelike dwerge). / OF antonomasia / 'n verwysing na die letterkunde (bekende boek, *Gulliver's Travels*) verleen 'n ekstra dimensie: sulke mans is soos Lilliputiane of soos tipiese Hollanders (die klein Nederland as Lilliput) / OF metafoor / Hy (en ander mans soos hy) is soos geestelike dwerge / (Enige EEN plus bespreking.) (2)
- 3.5 Die skoonheid sal bly bestaan, al is daar niemand wat dit raaksien of waardeer nie. / Die gespletenheid tussen mense (mans en vroue) in die twee pole in 'n mens se persoonlikheid is 'n gegewe. / (2)

[10]

VRAAG 4**Louis Esterhuizen: By die eeuwending
(Konteksvraag)**

- 4.1 1 retoriese vrae / (1)
- 4.1 2 Die leser word betrek omdat die spreker die leser ook wil laat nadink. OF
Dit help om die gedig (as vrye vers) tot 'n eenheid te bind. OF
Dit voer die gedig tot die klimaks, naamlik die laaste vraag. / (1)
- 4.2 Die oorloë in die twintigste eeu whereby 'n hele aantal lande betrokke was OF
Die Eerste Wêreldoorlog en die Tweede Wêreldoorlog / (1)
- 4.3 Millennium: 'n tydperk van duisend jaar OF Die tyd van 1900 n.C. tot 1999 n.C. (1)
- 4.4. 'n Diktator is 'n alleenheerser wat geen teenstand of opposisie duld nie. /
Die diktators van die twintigste eeu (bv. Hitler, Stalin, Idi Amin) se optrede het
gelei tot die onderdrukking van hul mense en dus ook tot martelare wat gely het
ter wille van die saak. / (2)
- 4.5 Nee / Dis juis die hoogtepunt van die gedig. / OF
Nee / Vir die spreker is die liefde juis wonderliker, want dit staan teenoor al die
geweld van die wêreldgebeure. /
(OF enige ander aanvaarbare motivering.) (2)
- 4.6 Die lewe van 'n mens is, in vergelyking met die bestaan van die aarde sedert
die oerknal so kort soos 'n "klik". / Die liefde word deur die metafoor (die "oerknal")
gelykgestel aan 'n magtige, onbegryplike gebeurtenis. / (2)

[10]

VRAAG 5**(Ongesiene gedig - Konteksvraag)****Valda Jansen: Vrye vers**

- 5.1 Die gedig is letterlik 'n vrye vers. OF Die digvorm is 'n vrye vers./
Die gedig het sy eie gang gegaan OF Die gedig het hom nie laat bind deur die vereistes wat die digter daaraan gestel het nie. / (2)
- 5.2 Na die dubbelpunt volg 'n verduideliking van hoe die digter die gedig beplan het of hoe die digter dit wou gehad het. / (1)
- 5.3 Dit beklemtoon dit wat die digter beplan of wou gehad het vir die gedig. (1)
- 5.4.1 Vergelyking (1)
- 5.4.2 Die woord, "soos", kom voor. OF Die digter wou gehad het die gedig moes 'n sonnet gewees het. / (1)
- 5.5 tersine (1)
- 5.6 In die eerste twee strofes noem die digter al die vereistes wat sy aan haar gedig gestel het. / In strofe 3 besef sy dat die gedig hom nie laat bind nie OF dat die skryfproses moeilik is en hom nie maklik in 'n vaste vorm laat vasvang nie. / (2)
- 5.7 C (1)

[10]**VRAAG 6****(Ongesiene gedig: Opstelvraag)****Valda Jansen: Vrye vers**

KENMERKE VAN VRYE VERS	MOTIVERING UIT GEDIG
'n Vrye vers het nie 'n vaste rymskema nie. /	Die gedig het enkele reëls wat rym. /
'n Vrye vers het nie reëlmatige versreëls en strofes nie. /	<ul style="list-style-type: none"> Die gedig se versreëls is nie reëlmatig nie: bv. wisselende lengtes soos in strofe 1 en 2 se eerste reëls – slegs twee woorde vir beklemtoning. Die strofes wissel van twee reëls (koeplet), drie reëls (tersine), ses reëls ens.
Daar is nie die tradisionele gebruik van hoofletters / en leestekens nie. /	Hierdie gedig het geen hoofletters nie – slegs in die titel en ook minimale gebruik van leestekens.
In 'n vrye vers word woorde of frases dikwels herhaal ter wille van beklemtoning of effek, / en dan gewoonlik aan die begin van die versreëls. /	In strofe 1 en 2 word "ek wou" herhaal om te beklemtoon wat die digter eintlik beplan het. Baie herhalings in strofe 1, 2 en 3 van <i>ou</i> - klanke.
In 'n vrye vers is daar dikwels 'n opnoem van verskillende sake, wat soms lyk of hulle glad nie bemekaar pas nie. / Dit word die opnoem- of enumerasietegiek genoem. /	In strofe 1 en 2 noem die digter al die feite soos sy die gedig beplan het. In strofe 4 noem sy wat fout gegaan het.

Leerders kry 1 punt vir kenmerk van vrye vers en nog 'n punt as hulle die kenmerk motiveer met inligting uit die gedig.

[10]

AFDELING B: ROMAN

VRAAG 7

MANAKA PLEK VAN DIE HORINGS - PIETER PIETERSE

(Opstelvraag)

Inleidingsin...

Baas se ontkenning dat hy soos 'n Christen optree:

- Baas help siekes met chlorokien teen malaria, bv. gee sy medisyne vir Manuel se dogtertjie en gee / verkoop vleis aan mense, maar heeltyd is hy kwaad omdat hy voel hy dit ten koste van homself doen.
- As ouma Essie sê sy weet hy is 'n Christen, want hy het Grace gehelp met medisyne, stry hy en sê hy is daar om 'n boot te bou.
- Aanvanklik bid Baas nie saam met ete nie en neem onwillig deel aan ds. Scholtz se Nagmaal.
- Baas vererg hom as mnr. Johnnie na hom verwys as 'n goeie man wat honger mense kos gee en sê hy's 'n Christen.
- Baas sê aan Grace hy is nie daarheen gestuur nie, maar is op sy eie daar en jaag haar weg (p. 94)

Baas se geleidelike betrokkenheid by geestelike aktiwiteite en antwoorde wat hy kry op die vraag wat maak van jou 'n Christen:

- Dit voel vir Baas asof die geestelike liedere hom herinner aan geestelike ervarings met sy ouers / as aanmanings oor sy onverskilligheid teenoor geestelike sake.
- Baas dink terug aan hoe hy as kind saam met sy ouers bidure en dienste bygewoon het.
- Hy dink gedurig aan ds. Scholtz se woorde dat die Here die mens gemaak het om na Hom te soek.
- Hy wonder wat word van die dooie vrou se siel.
- Mnr. Jos se Bybelvers (Ek het vir julle uitgekies) beklemtoon ds. Scholtz se woorde.
- Geleidelik vra Baas vir Grace, ouma Essie, Nanna en ds. Griesel wat 'n Christen is.
- Baas begeer om vir sy ouers te kan vra wat maak van jou 'n Christen.

Baas se uiteindelijke berusting en geestelike sekerheid :

- In mnr. Whitey se tent lees hy die Bybelvers (Romeine) wat ouma Essie gesê het hy moet.
- Baas gee sy oupagrootjie se Bybel aan mnr. Whitey - die eerste persoon met wie hy die Evangelie deel.
- Maak vrede met sy geroopenheid as hy sy naam in die boom uitkerf.
- Baas sit onder die worsboom en lees in sy ma se Bybel (p.240)
- By die siek ouma Essie bid Baas vir haar ("Dankie Here, Amen" p.243) Met dié gebed erken hy self sy identiteit as versorger van Manaka.
- Baas herstel die houtbankies- dit sinspeel daarop dat die Woord steeds op Manaka verkondig gaan word.

Slotsin

[25]

VRAAG 8**MANAKA PLEK VAN DIE HORINGS - PIETER PIETERSE****(Konteksvraag)**

- 8.1. Hulle was sendelinge / wou die Christelike boodskap kom verkondig (1)
- 8.2. *Dis enkele voorbeelde; neem ook ander reg.*
Nanna: mensliewend / stel opreg belang in mense, bv. vind uit van Grace se agtergrond (p.103) of leen vir Grace van haar klere as sy natreën (p.97)
 Ook: aanpasbaar, goedhartig, ens.
Griesel: meerderwaardig / hoogmoedig, was, bv. sy hande nadat hy mnr. Kebbey gegroet het. (p.59)
 Ook: Stel nie belang in mense se kultuur nie, afsydige, onaanpasbaar, wetties, ens. (LW Die kandidate moet 'n *verskil* tussen die karakters noem.) (2)
- 8.3.1. persoonifikasie (1)
- 8.3.2. Bv. Dis 'n goeie uitbeelding van hoe jammer ouma Essie vir Baas is. (1)
- 8.4. Baas se boot het weggedryf (is steeds soek); nou kan hy nie met die toere voortgaan nie.(1)
- 8.5. *Noem slegs twee :*
 - Al Nanna-hulle se besittings het uitgebrand.
 - Die kerk het afgebrand
 - Die dekgras en die hoop balke het uitgebrand (2)
- 8.6.1. Chisupo het die kerk aan die brand gestee. (1)
- 8.6.2. Chisupo het Baas se boot losgesny en dit het weggedryf (1)
- 8.6.3. Hy hardloop in die vlamme van die brandende kerk in. (1)
- 8.7. Ouma Essie (1)
- 8.8. Brindle het Briekwa aan die keel gebyt en hy's later daarvan dood OF Briekwa het met Brindle baklei oor wie die leierhond is en Briekwa is dood. (1)
- 8.9.1. *Enige twee dinge:*
 - Baas gee die mense medisyne teen malaria (Help Manuel se siek kind)
 - Hy verkoop vleis / gee dit weg
 - As Baas aan die einde geestelike sekerheid kry, besluit hy om as versorger van Manaka aan te bly. (2)
- 8.9.2. Plek van die horings (1)
- 8.10. *Byvoorbeeld:* hartseer (1)
- 8.11. *Oop antwoord:* Nee /Ja, kyk na motivering of 1 of 2 punte moet gee (2)
(Geen punt vir net ja/nee nie)
- 8.12.1. derdepersoonsverteller OF alomteenwoordige verteller OF alwetende verteller (1)
- 8.12.2. Nie gebonde aan tyd nie OF Nie gebonde aan plek nie OF Kan gedagtes (gevoelens) van karakters lees (Enige EEN) (1)
- 8.13. *Enige TWEE moonlike temas:*
 - Gee om vir ander mense en help waar jy kan /
 - Hou aan soek totdat jy ware Christenskap gekry het.
 - Moenie moed opgee nie – hou aan om jou droom te volg.
 - Toon respek teenoor almal – ongeag ras / kleur
 - Die mens is afhanklik van die natuur. (2)
- 8.14. Ongeveer drie jaar (vandat Baas na Manaka gaan - vanaf 1992) (1)
- 8.15. Waar (*Vergelyk LOK-notas p.67.*) (1)

VRAAG 9**VATMAAR - AHM SCHOLTZ****(Opstelvraag)****Inleiding, byvoorbeeld:**

Die titel van die roman is die naam van die nedersetting wat deur Chai, Ta Vuurmaak en Corporal George Lewis na die Anglo Boere-oorlog, vyf myl buite Du Toitspan, gestig is.

Die woord *vatmaar* dui ook op `n gees van ruimhartigheid wat in die Griekwa-kultuur gewortel is en heeltemal anders as steel vir die inwoners beteken.

Oorsprong van naam

- Chai met hulp van Cape boys het plaashuise wat hulle moes afbrand
- gestroop: vensters, sinkplate, hout, huisraad
- het hierdie gesteelde goed vatmaar-goed genoem
- naam verwys dus letterlik na gesteelde goed, oorskietgoed, uitgooigoed, goed wat onteien is
- en na die oorlog uitgedeel is, tussen Chai-hulle verdeel is, aan bruinmense gegee is
- Ta Vuurmaak moes tydens die oorlog na hierdie gesteelde goed omsien
- Toe Chai die idee van `n nedersetting kry
- het hy die naam aan die nedersetting gegee

Gees van ruimhartigheid

- die mense van Vatmaar het omtrent alles gedeel
- sluit aan by Griekwa-filosofie (volgens Ta Vuurmaak)
- dat jy moet deel met jou broer wat behoefte het
- en dit sal vermenigvuldig terugkom
- `n broer wat behoeftig is, kan dus vat by een wat beter daaraan toe is
- kinders kon byvoorbeeld nie weerstaan om “`n draai met ander man se bicycle te ry nie”
- volgens Ta Vuurmaak was “ons in onse wildgeit bereid om te deel wat ons het”
- en dat hulle nooit gedink het “die wêreld is net ons s`n nie”

siening oor steel / hoe dit aansluit by die titel

- gedagte “om maar te vat” sluit aan by Ta Vuurmaak se woorde
- hy sê die kinders van Vatmaar het nooit van die Agste Gebod (jy mag nie steel nie) geweet nie
- die konsep van “steel” het met die wit kolonialiste gekom
- “onse voormense het nooit `n woord vir steel gehad voor die witmense gekom het nie”
- die witmense het goed met hulle geruil, gesteel en soms uit hulle goed verneuk
- maar wanneer hulle die goed wou terugvat, soos dit maar in hulle kultuur is, het die witmense dit steel genoem
- hulle kon van toe af nie meer hul vatmaar-gees uitleef nie, omdat hulle daarvoor sou boet

Slot, byvoorbeeld:

- die naam van die nedersetting en die ingesteldheid van die inwoners is dus onlosmaaklik deel van mekaar
- die vatmaar-gees is `n gees wat bereid is om te deel wat joune is en `n gees wat nie die woord steel verstaan nie.

[25]

VRAAG 10
VATMAAR - AHM SCHOLTZ
(Konteksvraag)

- 10.1.1 ek-verteller / eerstepersoonsverteller (1)
- 10.1.2 na die jong kinders wat na Ta Vuurmaak se stories kom luister het. (1)
- 10.1.3 Dit verwys na Ta Vuurmaak se geskiedenis/ die stories wat hy vertel het. (Enige een) (1)
- 10.2 Ta Vuurmaak (1)
- 10.3 goedhartigheid / ruimhartigheid / mededeelsaamheid (Enige een) (1)
- 10.4 Ja / Een van die seuns vertel hier wat Ta Vuurmaak vertel het. (2)
- 10.5 Waar. / Ons leer nie net sy goeie of slegte eienskappe ken nie, maar sy hele persoonlikheid. (2)
- 10.6.1 Dit verwys na die vatmaar-goed (gesteelde goed) van Chai en Corporal George waarna Ta Vuurmaak moes omsien. (1)
- 10.6.2 Hulle moes die plaashuise met alles daarin uitbrand, / maar het eers die huise gestroop en toe uitgebrand (Op hierdie trant) (2)
- 10.7.1 Hy sê dat hulle een is as hulle by mekaar is/ dat hulle harte soos een klop / dat hulle asemhaling een is/ en dat die tyd vir hulle stil staan. / (Enige EEN) (1)
- 10.7.2 Eksplisiet: George moes bogadie (lobola) betaal
 Implisiet: Hulle moes toesien dat hulle kinders (wat bruin sou wees) nie Ruth se mense sal verstoot nie. / (2)
- 10.7.3 George was wit en Ruth swart, maar hulle liefde het verby die kleurgrens gestrek. (Of enige ander aanvaarbare verduideliking.) (2)
- 10.8.1 Die mense van Vatmaar het alles met mekaar gedeel/ jy kon dus maar vat van iemand wat meer as jy het/ (Of enige ander aanvaarbare antwoord.) (2)
- 10.8.2 Ja / Die dorp is fiktief OF dit bestaan nie werklik nie. (Enige EEN rede) (2)
- 10.9 Die taalgebruik is gepas omdat dit die diverse, hegte gemeenskap van Vatmaar verteenwoordig / die taalgebruik van die verskillende rassegroepe dra by tot die pragtige uitdrukkings en beklemtoon die uniekheid van die groepe / die direkte en soms pejoratiewe taalgebruik dra by tot die egtheid, geloofwaardigheid van die nedersetting Vatmaar. (Slegs EEN) (2)
- 10.10 Ja / Aktuele en universele sake soos drankgebruik / -misbruik / vriendskap oor die kleurgrens / en steel / kom voor (Slegs EEN rede.) (2)

[25]

VRAAG 11 DIE KWART-VOOR-SEWE-LELIE - ELEANOR BAKER
(Opstelvraag)**Inleidingsin...****Iris skep die fantasiewêreld in die roman om:**

- te ontsnap uit haar werklike lewe waar mense haar dikwels nie ernstig opneem nie;
- Gebeure en persone nie romanties genoeg is volgens haar nie;
- Of nie aan haar idee van romanties voldoen nie.
- Sy probeer deur middel van hierdie fantasiekarakters dinge ervaar waarvan sy nog net gedroom het.

Karakters wat sy geskep het:

- **Riekie** (werklike karakter), haar kêrel, word vervang deur Richard.
 - Riekie het 'n borselkop en sweterige hande gehad – Iris het hom vervang deur
 - Richard wat golwende, donker hare het, waardeur sy haar vingers getrek het.
 - Riekie se stomp hande het sensitief en lank van vinger geword, sy oë intens en versierende.
- **Peter:** Sy het die karakter Eduard geskep (oujongkêrel, ryk, aantreklik, nie baie meisies nie), -
 - maar sy jonger broer Peter het baie meisies gehad – 'n regte rokjagter.
 - Iris het later vir Peter ontmoet – het ook gelyk soos die karakter wat sy geskep het (ruwe aantreklikheid, selfversekerd, altyd 'n meisie aan sy sy).
 - Sy kom later tot die insig dat geen denkbearde karakter opgewasse is teen die harde werklikheid van Peter nie.
- **Greta:** Iris skep vir haar 'n alter ego, Greta,
 - as verwysingsraamwerk vir haar alledaagse en oënskynlike minder interessante lewe

Iris se beroepskeuse:

- Alhoewel Iris 'n universiteitsgraad het,
- verkies sy om 'n stoelassistent te word
- wil nie 'n werk hê wat haar gedagtes kon wegneem van haar verbeeldingsvlugte nie.
- Haar volgende keuses sou posbode en buskondukteur wees.
- Al drie is werke wat mense kan doen terwyl jy besig is om te fantaseer.

Eie mening:

- Byvoorbeeld: die realiteit word in 'n groot mate deur Iris se fantasiewêreld oorheers, bv. soos haar beroepskeuses.
- Werklikhede soos Elsa se huwelik en swangerskap word omtower tot verbeeldingsvlugte.
- Haar liefdeslewe word ook deur haar fantasiewêreld oorheers, met Peter die groot uitsondering. By hom is die realiteit soveel beter as haar fantsieë dat hulle mettertyd verdwyn.

[25]

**VRAAG 12 DIE KWART-VOOR-SEWE-LELIE - ELEANOR BAKER
(Konteksvraag)**

- 12.1.1 Sy het die dag in die klas uitgevind dat haar naam nog 'n betekenis het / Griekse mitologiese godin van die reënboog / in diens van andere. (2)
- 12.1.2 Haar naam is in die woordeboek – haar suster s'n nie / haar naam het meer betekenis as haar susters s'n. (2)
- 12.1.3 Was pers by geboorte / arms en bene oor verpleegster se arms geflap; net soos die Iris blom. (2)
- 12.1.4 Iris: deel van die oog. / (1)
- 12.1.5 Sy is intelligent;/ sien dinge skerp raak en begryp dit /– skerpsinnig en diepsinnig.(1)
- 12.2 Haar ma luister nie vir haar nie / “Ek weet Pa is op ‘n dieet” / Ma verstrooid / “...die boud is wel in die oond, maar die oond is nog nie aangeskakel nie..”/ (4)
- 12.3 Sy en Peter het by vriende in Vermont gekuier. (1)
- 12.4 Bettie: emosioneel; nie sterk persoon nie / raak oor niks ontsteld / Greta: waardig / sterk persoon/ bereid om kind alleen groot te maak / knak nie onder druk nie / Bettie: afhanklik van man / sê sy kan nie sonder Brian nie / Greta: het nie man in haar lewe nodig nie - onafhanklik / *(Enige twee feite kan genoem word. Kry slegs punt as ‘n kenmerk van Bettie asook kenmerk van Greta genoem word.)* (4)
- 12.5.1 Hulle is karakters wat sy in haar verbeelding skep / - sy skep hulle om van die werklikheid te ontsnap / om weg te kom van haar alledaagse bestaan / om situasies of persone wat nie romanties genoeg na haar sin is nie romanties te maak. / *(Leerdere moet soort karakters noem (1 punt) en dan enige twee van die ander feite (2 punte))* (3)
- 12.5.2 Mense luister na Iris se karakters, / maar Iris voel dat niemand na haar luister nie OF niemand neem haar ernstig op nie. / (2)
- 12.6 Engel is deel van die magiese realisme in die verhaal – Iris het die Engel by haar ouma geef – primêr was die engel daar om haar te beskerm – die Engel veroorsaak ook dat haar fantasiewêreld verdwyn en dat sy tussen die werklikheid en die fantasie begin onderskei – Engel is daar toe sy in hospitaal is – was ook op haar troue – bring haar tot besef dat ‘n naam net ‘n naam is en dat sy self verantwoordelik vir haar toekoms is. *(Enige drie feite.)* (3)

[25]

AFDELING B: DRAMA**VRAAG 13 MIS – REZA DE WET****(Opstelvraag)**

Inleidingsin, bv. As gevolg van Miem, die baasspelerige ma, en Meisie, haar onderdrukte dogter, se uiteenlopende persoonlikhede, is daar 'n potensiële konfliktsituasie waarom die gebeure in Mis afspeel.

- Miem is van nature **dominerend** en **voorskriftelik** teenoor Meisie.
- Haar kommunikasie met Meisie is deurspek met **bevele**, bv. "Sit regop! Hoeveel keer moet ek dit nog sê?"
- Sy neem ook besluite namens Meisie, bv. dat die konstabel maar aan Meisie se hare kan voel.
- Meisie, daarenteen, is **inskiklik** en **fluks**:
 - Sy antwoord meestal "Ja, Ma", **praat nie teë nie** en **werk hard**.
 - Teenoor die konstabel erken sy lateraan byna huilend hoe die sleurwerk en ewigdurende mis haar onderkry, van ander mense isoleer, én skaam maak.
- Miem is 'n **eng godsdienstige (Calvinistiese)** vrou.
 - Sy is **streng** en **bekrompe** in haar opvattinge.
 - Sy is **oorbewus** van **onheilige invloede** en probeer Meisie daarteen **beskerm**.
 - Die sirkus, selfs die **sirkusmusiek** en **liggies**, is vir haar 'n **bedreiging** uit die **bose**.
 - Sy sê kwaai vir Meisie: "Liggies! Jy weet ek het jou verbied."
 - Miem is ook **uitgesproke** en **veroordelend** teenoor diegene wat anders dink as sy.
 - Sy meen dis die **ligsiniges** se "**verdiende loon**" as een van hulle dogters verdwyn.
 - Meisie word sonder skroom **geëtiketteer** as "alewig ontevrede"
- Meisie is oor jare heen grootgemaak met die wete dat haar **ma weet wat goed is** vir haar.
 - Sy wil ook graag 'n goeie, gehoorsame kind wees.
 - Daarom dink sy haar **ma is geregverdig** in haar optrede en **onderdruk** sy haar **eie begeertes** – om uit te gaan, die lewe te geniet en vriende te hê.
 - Dit lei tot **innerlike konflik** by Meisie.
 - Sy **hunker** na die buitelewe (die sirkusmusiek en liggies), maar ervaar terselfdertyd 'n **skuldgevoel** daarvoor.
 - "Ek mag nie daarvoor praat nie. Ek mag nie daaraan dink nie. Om te dink is om te doen", sê sy vir die konstabel.
- Miem het geen begrip vir Meisie se emosies nie.
 - Intendeel, sy **manipuleer** haar **emosioneel** deur **verwyte**,
 - byvoorbeeld oor Meisie se ongehoorsaamheid toe sy een keer uitgeglim het sirkus toe.
 - Miem was glo siek en kon twee weke lank net **gortsop** eet.
- Omdat Meisie se persoonlikheid **nie opgewasse** is teen haar ma s'n nie,
 - ervaar sy veral innerlike konflik tussen haar **eie behoeftes** en haar **ma se voorskrifte** (weerhouding van wêreldse genietinge). "My ma het my goed grootgemaak", maak sy haarself wys.
 - Haar **ongelukkigheid** en **emosionele afhanklikheid** maak haar **beïnvloedbaar**, want sy is nooit toegelaat om vir haarself te dink en besluite te neem nie.
 - By die konstabel vind sy begrip, want hy **luister** na haar belewenis van **vasgevangenskap**.
- Teen die **slot** is Meisie 'n gewillige slagoffer in haar wit aannemingsrok – solank sy net kan ontsnap van omstandighede en haar ma.

[25]

VRAAG 14 MIS – REZA DE WET (Konteksvraag)

- 14.1.1 motoriese (1)
- 14.1.2 die koms van die konstabel (1)
- 14.2 - Sannie het twee jaar gelede verdwyn -
 - Eers het almal gedink sy't weggeloop,
 - oor haar ma se ipekonders.
 - Sy het geen tas gevat nie; en
 - Sy's kaalvoet weg in haar aannemingsrok. (Enige drie feite) (3)
- 14.3 - Dis die laaste aand in Augustus, die aand waarop meisies onverklaarbaar verdwyn.
 - Dis dalk 'n ontvoerder, verkragter of moordenaar.
 - Al drie is bang: Meisie en Gertie is angstig en Miem voel bedreig deur die bose.
 - Die sirkusmusiek klink wêrelds en boos en bedreigend vir Miem en verleidelik vir Meisie.
 - Die fratse in die sirkus bevestig ook die bose vir Miem. (Enige DRIE) (3)
- 14.4.1 vrolike atmosfeer of stemming /
 toweragtige sprokiesatmosfeer /
 verleidelike, fassinerende atmosfeer (1)
- 14.4.2 liggies (1)
- 14.4.3 - Dit is die teenoorgestelde van haar eng, ingeperkte lewe onder haar ma
 - waar alles gevaarlik en sonde is. (2)
- 14.5 Sy's ongetroud / 'n oujongnooi (Nie skooljuffrou nie; hy vind dit eers later uit) (1)
- 14.6.1 Hulle kyk iets mis. (1)
- 14.6.2 - Hulle bring nog nie die verdwynings in verband met die sirkus nie.
 - Hulle het nog nie agtergekem dat hy, die konstabel, op hierdie aande 'n rol gespeel het nie.
 - Hulle besef nie dat die ontvoerder reeds in hulle midde is
 - en dat hulle hom vertrou en bedank nie. (Enige twee) (2)
- 14.6.3 - Reza de Wet herhaal telkens woorde wat by die "blind-sien"-tema aansluit, asook "mis" in al sy betekenis.
 - Hier verkry dit veral 'n ironiese betekenis omdat die konstabel voorgee dat hy blind is,
 - maar hulle die hele tyd beloer omdat hy die ontvoerder is.
 - Hier waarsku hy hulle boonop dat hulle iets miskyk. (Enige TWEE kernpunte) (2)
- 14.7.1 Ja (1)
- 14.7.2 - Hy probeer hulle verder mislei. /
 - Hy geniet dit om hulle angs te sien. /
 - Hy is gewetenloos met sy leuens. /
 - Hy probeer die aandag van homself aftrek. /
 - Hy probeer soos 'n regte polisieman klink.(Of 'n soortgelyke interpretasie) (2)
- 14.8 - Eng / Bedreig deur liggies, buitewêreld
 - Dominierend / oorheersend / baasspelerig / voorskrytelik (2)
- 14.9.1 doodmaak (1)
- 14.9.2 - Die vroue glo die konstabel dat hy hul beskerming sal bied teen bese planne of 'n bedreiging,
 - want hulle is onkundig oor die ware stand van sake.
 - Die gehoor of lesers vermoed egter sy ware kleure – dat hy die bedreiging is.
 - Dit verhoog die spanning. (Enige TWEE) (2)

[25]

VRAAG 15 **KRISMIS VAN MAP JACOBS – ADAM SMALL** (Opstelvraag)

Inleidingsin, bv. Die ruimte waarin die gebeure plaasvind, speel 'n belangrike rol in die drama en 'n groot gedeelte daarvan word fisiek op die verhoog voorgestel. Vir die leser word hierdie ruimte bespreek in die toneelaanwysings en soms in die dialoog van die karakters.

Die breër ruimte wat in *Map Jacobs* bespreek word, is die **Kaapse Vlakte** – 'n uitgestrekte, sanderige gebied ver van die Kaapse middestad en sy geriewe.

- La Guma verwys in dialoog van hom na die ontstaan van die Kaapse Vlakte: hoe mense deur gedwonge verskuiwing uit plekke soos Distrik Ses en Claremont op die Vlakte beland het.
- Hy beskryf die "kaal Cape Flats sand" as 'n troostelose plek en "wasteland" waar die suidoosterop sy ergste waai en daar geen gras of blomme groei nie.
- Wanneer Blanchie en Map aan die einde van die drama in 'n omhelsing staan, word beskryf hoe die wind van die Kaapse Vlakte waai en bly waai.

Die meer spesifieke ruimte is 'n **township**, vgl. woonbuurte van die Kaapse Vlakte

- Tipies van 'n township is die lewendige straattonele en straatgeraas. Dis nog lank voor Kerstyd, maar die Kersorkes is aan die oefen.
- Daar is kerrimspelers wat hulle bord op 'n konka opgestel het en Tommy Sobotker wat sy ringetjies en armbande van 'n handkarretjie af smous.
- Die strate word deur La Guma as "sement-strippies" beskryf.

Daar word vertel van die "**flats**" en "**council-hyse**" waarin die mense woon.

- La Guma beskryf hulle as "match-box op match-box". Die blokke en blokke grys woonstelle is kenmerkend van die Kaapse Vlakte.
- Die Cavernelisse woon bv. in 'n "flat" en Mister Cavernelis parkeer sy fiets op die klein platformpie voor sy "flat".
- Antie Grootmeisie, Map se ma, woon in 'n "council-hys".
- Die mense probeer die uitsigloosheid van hul bestaan besweer deur hul grys huisies in helder kleure en vrolike motiewe te verf.
- Die woonstelle simboliseer vir die gemeenskap duidelik al die onreg wat hulle deur die apartheidsregering aangedoen is. La Guma beduie bv. met sy hande wyd uitgestrek na die woonstelle en sê dis wat die "vylgoed" (die ou regering) hulle aangedoen het.

Die township word ook as 'n **gevaarlike omgewing** uitgebeeld waar bendes werksaam is en moord en verkragting plaasvind.

- Die **trein** word in hierdie drama nie as positief – die verbinding met die buitewêreld en beter geleentheid – uitgebeeld nie, maar reis teen 'n spoed deur die *township* en veroorsaak op die ou end Mister Cavernelis se dood.

Die **tronk** is 'n verdere ruimte wat beskryf word.

- Die grys mure dui op die sombere, neerdrukkende atmosfeer.
- Die dik glas wat gevangenes van besoekers skei, bring die leser/kyker onder die indruk van die ingehokte, beheerde bestaan van die gevangene.
- Map se gevangenskap word later simbool van 'n hele gemeenskap se gevangenskap.

Die hele ruimte word uiteindelik as 'n tronk geskets – 'n uitsiglose bestaan waaruit die inwoners nie kan ontsnap nie.

- Die gemeenskap ervaar die townships as tronke: hulle voel vasgekeer in hul klein woonstelhokkies en semenstrippies en het, nes in 'n tronk, bykans geen vooruitsigte nie.
- La Guma is bv. skepties of Mister Carvernelis dit gaan regkry om met geld en harde werk te ontsnap.
- Hy wys na die geboue in die omgewing en sê dat dit 'n sterk tronk met tralies is. Hy praat verder aan van "big bloody prisons".

Slotsin, bv. Die ruimte in *Map Jacobs* (soos dit uit die toneelaanwysings en dialoog blyk), speel dus 'n belangrike rol om die tema van hierdie drama oor te dra.

[25]

**VRAAG 16: KRISMIS VAN MAP JACOBS – ADAM SMALL
(Konteksvraag)**

- 16.1 Map Jacobs / (1)
 16.2 Hy het verskillende tatoeëermerke op sy liggaam. / (1)
 16.3 Hy was in die tronk. / (2)
 16.4 Die tronk word 'n simbool van die hele gemeenskap se gevangenskap. / (2)
- 16.5 Apartheid (1)
- 16.6 Group Areas / District Sixes / council-flats / Cape Flats (Enige DRIE) (3)
- 16.7 Ja, / want geen mens sal regtig so wou optree nie, maar hy was werkloos / en onder druk om as leier aan sy lede se wense te voldoen. / OF Nee, / al was sy omstandighede ook hoe benard of selfs hopeloos, / is sy optrede onmenslik / en daarom ook onaanvaarbaar. (OF enige ander aanvaarbare motivering.) (3)
- 16.8.1 Auntie Maud is Blanche se stiefma OF Blanche is Auntie Maud se stiefdogter. (1)
 16.8.2 Engels (1)
 16.8.3 Kaapse Afrikaans: Eie aan die karakters / Engels: Verteenwoordigend van die strewe na 'n beter lewe / of van 'n meerderwaardige houding – beter as die ander / (3)
- 16.9 Apostel George verleen egtheid aan die gebeure in die drama; / hy is 'n verteenwoordiger van God / en verleen dus geloofwaardigheid, veral aan die worsteling of stryd, die skulderkenning en die berou van die protagonis./ (2)
- 16.10 Mister Carvernelis praat gewoonlik nie baie nie. (1)
- 16.11 Nee, / want hy dwing Blanche (wat sy eie dogter is) om as masseuse en gesellin onsedelike dade te doen. / OF Nee, / want hy het nooit tyd om saam met sy familie te wees nie. / (2)
- 16.12 Ja, want elke mens ervaar daardie soeke na wie hy/sy werklik is in die adolessente fase / en mag dan heeltemal verlore raak indien die nodige leiding en goeie voorbeelde ontbreek. / (Geen punt vir *Ja* nie.) (2)

[25]

**TOTAAL AFDELING C: 25
GROOTTOTAAL: 80**